

Anmeldelser

Peter Munk Christiansen, Birgit Møller og Lise Tøgeby, *Den danske elite*, København: Hans Reitzels Forlag, 2001, 288 s., kr. 255,00.

I marts 1997 besluttede Folketinget at iværksætte en dansk magtudredning. Det særligt nedsatte udvalg skrev blandt andet i deres beretning, at formålet var "at belyse folkestyrets funktion i bred forstand, herunder organisationers, bevægelers og økonomiske magtstrukturers indflydelse i samfundet samt internationaliserings konsekvenser for gennemsigtighed og synliggørelse af beslutninger, indflydelse og magt i samfundslivet". Folketinget havde dermed lagt op til, hvad mange forskere kunne og ville tolke som et traditionelt magtstudie tilkoblet en demokrati-problematik. Alligevel er spændvidden stor i de mange igangsatte projekter. Her er både traditionelle studier af beslutningsstrukturer og korporatisme, forvaltningsundersøgelser, historiske studier, forskning med udgangspunkt i folkesundhedsvidenskabelige tilgange, diskursanalyser, kønspolitiske analyser osv. Lad det være sagt med det samme, at nærværende værk ikke er et af de arbejder, der dirrer af konceptuel eller teoretisk fornyelse, eller som forsøger at integrere teori og metode. Kort og godt består værket af metode og ny kombineret med gammel empiri indsamlet og håndteret med såvel klassiske som nyere statistiske metoder. I det teoretiske terræn afsøges mestendels "ufarlige" elementer; og de teoretiske overvejsels referencer begrænser sig til den angloamerikanske forskningstradition med gennemgående afvisninger af det billede, klassiske eliteteoretikere som Pareto, Mosca, Michels og C. Wright Mills skrev sig frem til. Dette udgangspunkt fører måske ikke til overraskende indsigter, men giver anledning til gedigne beskrivelser af de forskellige eliter, som har betydelig indflydelse på udviklingen af det danske samfund. På sæt og vis et godt værk, og måske er der en pointe i, at en god bog om magt må have mangler.

Undersøgelsen benytter et relativt traditionelt og metodisk anvendeligt magtbegreb med støtte i blandt andre Giddens, Etzioni-Havely og Walter Korpi. Institutionelle ledelsesressourcer i bred forstand gives naturligvis opmærksomhed som en klassisk indikator, men suppleres med de mere uformelle diskursive og symboliske ressourcer, som forfatterne forstår som enden til at påvirke meningsdannelsen i samfundet. I forlængelse heraf leveres der ikke blot afdækninger af den lovgivende magts elite, erhvervslivets top, den centraladministrative elite, domstolseliten, den organisatoriske elite, men også af kultureliten, den videnskabelige elite og medieeliten.

Forfatterne forholder sig sjældent vurderende eller normativt til undersøgelsens resultater, men lader skinne igennem, at et samfund uden eliter ikke er et relevant spørgsmål, men at det centrale anliggende snarere er, hvilke krav man i et demokratisk samfund kan stille til elitens rekruttering, egenskaber og indbyrdes relationer. Dette udkrystalliserer sig i tre fordringer af liberal-demokratisk karakter, som samtidig udgør undersøgelsens kategoriale design eller konceptuelle ryg-

rad: For det første, at der skal eksistere flere eliter og ikke blot en sammenhængende elite. For det andet, at eliterekruteringen skal være åben og for det tredje, at eliten i et rimeligt omfang skal afspejle befolkningens sammensætning. Hvad det første angår, spørges der således til netværk, indbyrdes relationer og sammenfald af karriereveje. For så vidt angår elitens rekruttering, undersøges uddannelsesmæssige variable, geografisk herkomst, klassebaggrund, køn osv. samt de procesuelle filtre i form af ledvogtere, institutionelle rammer og regler og incitament-strukturer, der betyder noget for, om man henholdsvis kandidider, nomineres og slutteligt indtager en eliteposition. Elitens repræsentativitet – der i nærværende værk tematiseres sociologisk med diverse baggrundsvariable og ikke demokrati-teoretisk eller politisk filosofisk – udgør knap så stærk en normativ parameter, da bogstavelig principfasthed her let bliver absurd. På baggrund heraf sættes de indsamlede resultater i kritisk lys. Den skæve kønsfordeling i toppen af dansk erhvervsliv dadles, men erhvervslivet synes dog at have en åben rekruttering, ikke mindst hvad angår den sociale baggrund. Den skæve kønsfordeling genfindes i studiet af den centraladministrative elite. Folketinget vurderes mere end nogen-sinde at afspejle befolkningens sammensætning, om end der mangler husmødre, arbejdsløse og marginaliserede. Domstolseliten er naturligvis temmelig lukket i sin rekruttering og vidner om social træghed. Om medieeliten, den videnskabelige elite og kultureliten siges der næppe meget, som de fleste, der kan hitte ud af at slå op i Kraks *Blå Bog*, lytte til vandrørerne eller spørge andre i sektorerne, ikke vidste i forvejen. Her svigter reputationsmetoden, og analysen er formentlig usikker, da den ikke suppleres af professionsstudier eller mere indgående undersøgelser af de særegne logikker og mekanismer, som gør sig gældende på de respektive "autonome" felter. Her kunne den franske sociolog Pierre Bourdieu have været til hjælp. Empirien står alene uden teori, og lige såvel som teori uden empiri er gold, lige så blind er empiri uden teori.

Selv om man accepterer værkets præmisser og søger kritikken internt, er der grund til at konkludere, at undersøgelsen på nogle punkter ikke indløser sine egne ambitioner. Analysen af de symbolske og diskursive ressourcer, der påvirker holdnings- og meningsdannelsen i samfundet, indhegnes med klassiske metodiske redskaber, der synes dårligt egnede til at analysere diskurser eller udlæse nye stærke betydninger, værdier, subjektpositioner mv. af betydning for samfundets udvikling. I stedet for at tage diskursbegrebet seriøst (når nu det tildeles en rolle) placerer undersøgelsen forfattere, kunstnere, journalister, kritikere etc. som særligt magtfulde med henblik på at bestemme værdier og betydninger i samfundet. Problemet er her, at teori og metode, for så vidt angår disse delundersøgelser, ikke er tilstrækkeligt integreret. Værdier, betydninger, symboler – alt det diskursive – er vel ikke noget medieeliten, kultureliten og den videnskabelige elite har patent på? Og hvorfor skulle disse sektorer have nogen forrang i denne henseende? Kunne det tænkes, at magten ligger i de strategiske situationer, hvor visse værdier, opfattelser og målsætninger latent får institutionel støtte, sedimenterer sig og gør sig gældende i forskellige relationer centreret omkring forskellige praktikker? Og at disse forhold krydser de kategorier, som eliteerne er optegnet efter? Den Pandoras æske åbner værket desværre ikke.

I mediernes modtagelse af bogen fokuseredes kritisk på de tilbageholdte navne på personer, der indgår i de forskellige eliter; en mere relevant kritik er imidlertid, at det ikke aktivt og analytisk overvejes, hvordan nye magtbegreber kunne frembringe nye og måske mere adækvate billeder og teser. Med udpegningen af eliter foretages første afgørende grundlagsteoretiske valg. Manden (positionen, ressourcerne, egenskaberne, rekrutteringsmønstret), ikke bolden (hvad gør de med "deres" magt?) og det spil, den indgår i (omlægninger af politikudøvelse, af ledelsesformer, globalisering, individualisering), er den afgørende konceptuelle nøgle til magtstudiet. Der tælles positioner, som knyttes til bestemte egenskaber, og en række klassiske uafhængige variable kombineres, men vi bliver ikke meget klogere på, hvilken vej magten drejer samfundet i, selv om det indledningsvist fortælles, at det fremkaldte billeder, rummer historien om det danske samfunds udvikling. I den henseende giver undersøgelsen ikke anledning til nye indsigter, men nye data, som det nok kan være hensigtsmæssigt at skrive sig bag øret, men som kun i begrænset omfang fremmer forståelsen af fænomenet magt, om end der er positioner at pege på.

Alligevel fremstår bogen som et solidt og frem for alt grundigt komparativt studie af positionelle strukturer i det danske samfund, der som grundantagelse må have indflydelse på udviklingen og forandringen af samme samfund, og man retfærdiggør med sund politologisk fornuft, at besiddelsen af magtressourcer i kraft af særlige positioner indikerer en faktisk magtudøvelse. At det som grundlag for en *eliteundersøgelse* ophæves til det eneste brugbare magtbegreb er for så vidt logisk, men som flere studier – herunder Pierre Bourdieus grundlagsteoretiske, empiriske og diagnostiske studie af det franske samfund i 1970 i *La Distinction*, der en *passant* affejes som et studie af den franske kulturelites kontrol over meningsdannelsen (!?) – har antydnet, siger dette ikke nødvendigvis noget om den samfundsmæssige udvikling, som fremmes i magtens netværk.

Problemet med fokuseringen på positioner og rekruttering og de aktørkredse, der indtager dem, er, at vi intet får at vide om, hvad der eventuelt kunne foregå: hvilke fortællinger, diskurser og eventuelt tavse retningsgivende anvisninger, der på den ene og den anden måde gør sig gældende i en faktisk eller disponeret magtudøvelse. Der åbnes end ikke en dør på klem for at analysere, hvordan rationaler, strategier, redskaber og målsætninger kan vandre fra en elite til en anden og dermed disponere en samfundssektor for en bestemt udviklingsretning. For eksempel i tilfældet med moderniseringen af den private sektor, der i mange henseender ukritisk gøres til modellen for privatiseringen af den offentlige sektor og velfærdsstaten. Derfor lærer vi nok om elitens og magtens positioner, men der mangler analyse af, hvordan der via magtpositioner udøves en måske ny og anderledes indflydelse på samfundsudviklingen. Heri ligger for alvor et såvel empirisk som teoretisk ambitiøst projekt.

Stefan Hermann
Kulturministeriet

Denne bog er udgivet i anledning af, at der er gået hundrede år siden parlamentarismens indførelse i Danmark. Det har gjort det naturligt at spørge, hvor magten herefter reelt har bevæget sig hen: til Folketinget, som det var den oprindelige intention, eller til andre steder inden for eller uden for Danmarks grænser? Bogen betegner et spændende og desværre alt for sjældent samarbejde mellem Institut for Statskundskab og Juridisk Institut ved Aarhus Universitet. De fleste af bogens kapitler ser på forskellige mulige bud på, hvem der kan tænkes at have taget magten.

Erik Damgaard har fået til opgave at se på, om magten faktisk er havnet i Folketinget, og han konkluderer, at det kun er tilfældet i meget begrænset omfang. Det er primært regering og ministerier, der har taget initiativet inden for lovgivningsarbejdet, og Folketinget har mest fået en kontrollerende funktion. Magten er ifølge Jørgen Grønnegaard Christensen heller ikke primært overtaget af embedsmændene, selv om dette ofte hævdes. De er ganske vist uundværlige for ministrene i kraft af deres ekspertviden, men ministrene sidder dog med det sidste ord, idet de kan afskedige embedsmændene. Derfor må magten nærmest ses som delt mellem disse to aktørgrupper.

Fra juridisk side bidrager Jørgen Albæk Jensen og Jens Danielsen med kapitler om magten over udenrigspolitikken og magtforholdene i forbindelse med EU. Angående udenrigspolitikken ser man klare tendenser til, at Folketinget har fået en langt stærkere stilling end før; men reelt drejer det sig dog oftest om indflydelse på beslutninger, der reelt er truffet uden for landets grænser.

De to resterende af bogens kapitler bidrager begge til at belyse spørgsmålet om juristernes og domstolenes rolle i dansk politik, og de supplerer hinanden på en glimrende måde. Jens Peter Christensen bidrager med en historisk redegørelse for, hvordan fremtrædende jurister havde et afgørende ansvar for Estrup-tidens provisorielovgivning, og hvordan ledende politikere i årene efter 1901 så det som en vigtig opgave at hindre jurister i atter at få en så stærk politisk dominans. Man forbandt altså langt ind i det 20. århundrede jurister med en politik, der gik ud på at begrænse demokratiet, og det var en almindelig opfattelse, at det var meget risikabelt at give Højesteret magt til at erklære love for grundlovsstridige. Mistilliden til juristerne var især stærk hos de radikale og socialdemokraterne; men også en del jurister fandt, at det var bedst for demokratiet, at der ikke var nogen over eller på lige fod med de folkevalgte politikere.

Gorm Toftegaard Nielsen beskriver og vurderer herefter i sit kapitel den aktuelle situation, hvor der kan konstateres et generelt holdningsskift hos politikerne til Højesterets politiske rolle, samtidig med at Højesteret er begyndt at "træde i karakter" og optræde som politisk overdommer i Tvind-sagen og flere andre sager fra de senere år. Denne retliggørelse af politikken vurderes meget positivt af mange nutidige universitetsjurister; men for Toftegaard Nielsen er der grund til stor bekymring over udviklingen, der betyder et klart brud med den magtfordelingslære, som er et kernepunkt i vores statsform. Der kan være flere årsager til denne udvikling, blandt andet en øget mistillid til politikerne; men ifølge forfatteren er en

hovedgrund den internationale udvikling hen imod en øget betydning af de internationale menneskerettigheder og dermed en øget dansk afhængighed af de afgørelser, der træffes af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Denne udvikling betyder, at en væsentlig politikudvikling af afgørende betydning også for dansk ret foregår inden for en snæver europæisk juristelite, som ofte kan have holdninger, der afviger meget fra holdningerne i de enkelte lande, hvad angår den rette fortolkning af de enkelte menneskerettigheder. Ved at overlade fortolkningen til denne elite opstår faren for en ny juristdominans af det politiske liv, der er lige så kritisabel som juristdominansen under Estrup-tiden. Men der er ikke mange, som indser denne fare i nutidens Danmark, mener forfatteren, der dog har svært ved at anvise, hvordan problemet skal løses. For det er nok utopisk at forestille sig, at internationale traktater og i det hele taget moderne lovgivning kan udformes så præcist, at der ikke opstår fortolkningsproblemer. Og dermed opstår behovet for juridiske fortolkninger med heraf følgende magt til fortolkerne.

Jeg er meget enig med Toftegaard Nielsen i hans kritiske syn på den aktuelle udvikling. Der er grund til at nære skepsis over for al for stor politisk magt til jurister og domstole uden noget demokratisk mandat. Man kunne naturligvis overveje folkevalgte dommere; men man kunne også mere principielt genoverveje det rette forhold mellem ret og politik under nutidens komplicerede, internationaliserede forhold – politisk og retligt.

Denne velskrevne og letlæste bog kan anbefales til alle med interesse for de politiske og retlige forhold i dagens Danmark. Den demonstrerer, synes jeg, at retten også er et interessant politologisk emneområde, og dermed værdien af et samarbejde mellem de juridiske og de politologiske fagområder – et samarbejde, der burde være særligt naturligt i Århus, hvor begge fag er placeret ved det samme fakultet.

Jørgen Dalberg-Larsen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Christer Jönsson, Magnus Jerneck, Lars-Göran Stenelo (red.), *Politik i globaliserings tid*, Lund: Studentlitteratur, 2001, 284 s., sv. kr. 263,00.

”Globalisering” er det nye, omsiggribende fænomen, som mange taler om – i hvert fald henviser til – og prøver at bruge som forklaringsramme om en lang række meget forskellige forhold. Men netop fordi begrebet bruges på mange forskellige måder og med mange forskellige formål for øje, bliver det også svært at definere klart og entydigt.

Der er dog enighed om, at globaliseringsbegrebet primært dækker nogle bestemte typer af forandringsprocesser i den moderne verden, som ikke er bundet af almindelige landegrænser eller nationale jurisdiktioner, og som derfor betyder, at den rumlige organisering både af sociale relationer og alle former for transaktioner skifter karakter i forhold til før.

Det ligger i ordet, at globalisering må dække forandringsprocesser, der omfatter hele verden, og at ingen stater eller grupper så at sige kan være udenfor. Det er heroverfor blevet fremhævet, at globaliseringen primært omfatter Nordamerika, Europa og Østasien, som jo er helt dominerende i verdenshandelen, inden for den højteknologiske sektor osv., og at der derfor måske nok så meget er tale om en form for amerikanisering, der oven i købet mere eller mindre udelukker – eller i hvert fald nemt går uden om – en stor del af verdens befolkning.

Diskussionen om globaliseringsprocessernes årsager og konsekvenser er hurtigt blevet politisk – fører globaliseringen i sig selv til, at der både er vindere og tabere, og hvis side skal man så være på? Er det positivt eller negativt, er det mest politik eller økonomi, hvad betyder det for spørgsmålet om staternes fremtid – ikke mindst inden for EU? Spørgsmålene er mange, og i og med at der er tale om dynamiske processer, der er i fuld gang, er der ikke mange klare og entydige svar.

Litteraturen om globaliseringen og dens formodede konsekvenser vokser eksponentielt i disse år, samtidigt med, at processerne udfolder sig omkring os. I den situation har en gruppe forskere med tilknytning til Statsvetenskapliga Institutionen ved Lunds Universitet sat sig for at diskutere en række sider ved fænomenet, og det er der kommet en ganske interessant antologi ud af.

Bogen er også interessant på den måde, at der er tale om bidrag fra et såkaldt *doktorand-seminar*, hvor de ph.d.-studerende har forsøgt at relatere deres forskellige studie- og interesseområder til det overordnede begreb. De tre redaktører har så skrevet et indlednings- og et afslutningskapitel, hvor trådene fra de noget forskellige bidrag så vidt muligt søges samlet, og hvor nogle af de temaer i globaliseringsdiskussionen, der er antydet ovenfor, præsenteres.

I den aktuelle danske diskussion om, hvilken rolle institutmiljøer og særlige aktiviteter kan spille for søgningen til de samfundsvidenskabelige ph.d.-studier, er bogen et velkomment eksempel på, hvad der kan gøres for at synliggøre et institut ph.d.-stipendiater og deres arbejde mere, end tilfældet er nu.

Et særligt iøjnefaldende element i globaliseringen er den idespredning, der nu har fundet sted gennem godt en halv snes år, hvor demokratiske værdier og øget respekt for menneskerettighederne er kommet til at spille en større og større rolle, ikke kun internt i flere og flere lande, men også i forholdet mellem staterne, hen over grænserne. På forskellig vis berører ca. halvdelen af bogens bidrag temaer, der handler om forholdet mellem globalisering og demokratisering/menneskerettigheder, mens de øvrige diskuterer, om vi er på vej mod en ny verdensorden, ser på udviklingen i det globale informationssamfund og tager temaer omkring den regionale integration i EU, den finansielle globaliserings betydning for den svenske korporatisme og statsforvaltningens og den bureaukratiske etiks europæisering op til drøftelse.

Et bidrag om forbindelsen mellem globalisering og demokrati (af Jonas Johansson) ser således på det tilsyneladende paradoks, at der efter nogle typer af opgørelser kommer mere og mere demokrati i verden her i globaliseringens tidsalder, mens der samtidigt også kan siges at blive mindre og mindre demokrati, fordi mange typer af væsentlige beslutninger rykkes længere og længere væk fra borgerne, hvis interesse for deltagelse og stillingtagen derfor også er faldende.

Johansson peger derfor (delvist i forlængelse af Lincoln Allison) på behovet for at sondre mellem demokratiteori og demokratiseringsteori.

Demokratiseringsteoriene interesserer sig primært for de transitions- og konsolideringsprocesser, hvorigennem tidligere hel- og halvautoritære regimer skifter karakter og begynder den besværlige rejse mod demokratiske styreformer. Disse fænomener, deres årsager og effekter, kan naturligvis studeres både i relation til enkelte lande, men også på et systemniveau, hvor demokratiseringsprocessernes betydning for den såkaldte "demokratiske fred" bliver det centrale spørgsmål. Tilsvarende kan man for demokratiteoriene med deres mere normative tilgang til spørgsmålet om, hvor meget demokrati der egentlig er ønskeligt og muligt, se en tendens til, at de hovedsageligt i deres empiriske referencer interesserer sig for magt- og indflydelsesforhold i mere veletablerede demokratier, altså et helt andet sæt af stater end det, der optager demokratiseringsforskerne. Også inden for denne tilgang er det imidlertid oplagt at sondre mellem analyser på enheds- og systemniveau, så Johanssons overbevisende konklusion er, at man først får klarhed over de forskellige udsagn om forholdet mellem globalisering og demokrati og demokratisering, hvis man dels sondrer mellem de to teoretiske tilgange, dels ser på, om analyseniveauet er enhederne eller systemet.

I sit bidrag om den eksterne faktors betydning for den fortsatte demokratiseringsudvikling demonstrerer Daniel Silander værdien af det klassifikationskema, Johansson foreslår, idet han bevidst undgår at blande forskellige tilgange og analyse-niveauer. I analysen af sammenhængen mellem globalisering og demokratisering, dvs. forsøget på at fastslå eksterne faktors rolle for forløbet af interne processer, tager Silander udgangspunkt i *Freedom House's* oversigter over udviklingen i antallet af demokratiske lande, som dog måske bruges lidt for ukritisk. Hovedsagen er imidlertid primært at argumentere for betydningen af de eksterne demokratiseringsfaktorer – altså de faktorer, der direkte kan forbindes med globaliseringens spredning af ideer og værdier, især fra slutningen af 1980'erne og fremad. Silander viser nytten af at sondre mellem presfaktorer (som EU's over for ansøgerlandene) og socialiserings- og tilpasningsfaktorer (som naturligvis også findes i ansøgerlandene), og kapitlet argumenterer godt for hensigtsmæssigheden af at kombinere traditionelle demokratiseringsforklaringer med de to eksterne faktorer (og måske især samspillet mellem dem).

Politik i globaliseringens tid er et velkomment bidrag til litteraturen om globaliseringens karakter og udfordringer, både på grund af sine forsøg på at systematisere og skabe overblik over et diffust emne og på grund af de interessante enkeltanalyser (hvoraf kun et par stykker har kunnet omtales her). Bogen har også en nyttigt litteraturliste.

Jørgen Elkjær
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Modtagne bøger

- Andersen, Peder, Jørgen Birk Mortensen & Helle Ørsted Nielsen (red), *Bæredygtighed, økonomi og velfærd*, Århus: Det Strategiske miljøforskningsprogram, 2001.
- Andersen, Søren Kaj, *Mellem politik og marked*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.
- Beckmann, Suzanne & Erik Kloppenborg Madsen, *Environmental regulation and rationality*, Århus: Århus Universitetsforlag, 2001.
- Byrkjeflot, Haldor m.fl., *The Democratic Challenge to Capitalism*, Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
- Carter, Dale (ed.), *Marks of Distinction*, Århus: Århus Universitetsforlag, 2001.
- Christoffersen, Lisbet (red.), *Samfundsvidenskabelige syn på det religiøse*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.
- Dosenrode, Søren & Hansen, Carsten Svane, *En Union, den Europæiske Union efter Nice*, Århus: Systime, 2001.
- Friis, Thomas Wegener, *Den nye nabo. DDR's forhold til Danmark 1949-1960*, København: SFAH, Skriftserie nr. 43, 2001.
- Geertsen, Uffe, *Globale udfordringer, miljø, udvikling og sikkerhed*, København: Mellemløkeligt Samvirke, 2001.
- Gunnarsson, Jan, *Industrial Policy & European Regions*, København: Akademisk Forlag, 2001.
- Jung, Dietrich & Wolfgang Piccoli, *Turkey at the Crossroads*, London: Zed Books, 2001.
- Jørgensen, Torben Beck & Poul Erik Mouritzen, *Udgiftspolitik og budgetlægning*, Århus: Systime, 2001.
- Krag, Einar, *Sundhedsstyrelsen. Fagligt bolværk i politisk søgning*, København: Akademisk Forlag, 2001.
- Olsen, Henning, *Sprogforståelse og hukommelse i danske surveyundersøgelser, bind I og II*, København: Socialforskningsinstituttet, 2001.
- Petersen, Klaus, *Socialdemokratisk samfund. De loyales ungdomsoprør*, København: SFAH, Skriftserie nr. 42, 2001.
- Rasmussen, Mikkel Vedby, *Jo flere, jo bedre? Perspektiver på NATO's anden udvidelse*, København: DUPI, 2001.
- Riis, Ole, *Metoder på tværs, om forudsætningen for sociologisk metodekombination*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.
- Schultz-Nielsen, Marie Louise, *The integration of non-Western immigrants in a Scandinavian labour market: The Danish experience*, København: The Rockwool Foundation, 2001.
- Simonsen, Kirsten (red), *Praksis, rum og mobilitet*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 2001.
- Udenrigs*, nr. 4, 2001.
- Wilken, Lisanne, *Enhed i Mangfoldighed? Eurovisioner og minoriteter*, Århus: Århus Universitetsforlag, 2001.

Abstracts

Jørgen Goul Andersen

Welfare without Taxes. The Danish Welfare Miracle of the 1990s

Denmark experienced a “welfare miracle” during the 1990’s that challenges the premises of current debates about the problems of the welfare state. In spite of a significant growth in public consumption, there has been an unprecedented decline in public expenditure, relative to GDP. This expenditure rate was by 2000 at its lowest level in more than 20 years, and it seems increasingly misleading to speak about “austerity” and “challenges”. The vicious circles of the 1970’s and early 1980’s have been working in reverse. Controlling public expenditure and maintaining economic growth appear as more important challenges of the welfare state than exogenous challenges such as ageing or globalization.

Torben M. Andersen

Internationalization and Welfare Societies

The challenges international integration poses to the universal welfare model are discussed with focus on the implication of European integration. One basic effect of increasing trade and reorganized production is that jobs become much more mobile across European countries. Hence, even though labor mobility may remain low, the labor market will be affected. This has consequences both for the financing of welfare state activities via general taxation, which tends to be more costly, and for the need for welfare state activities through more volatility and heterogeneity in labor markets. The policy challenge is to adapt financing to a situation where the need for welfare state activities is not lowered.

Peter Abrahamson and Anette Borchorst

EU – A Challenge to the Danish Welfare State?

The complexity and dilemmas in the social dimension of the EU and the relationship to the Danish welfare state is outlined with special reference to the soft law instruments initiated by the European Commission and the case law developed by the ECJ. Special focus is on recent development of the open method of co-ordination and the court decisions interpreting the regulations concerning social protection of migrant workers. Interventions are summed up as mainly negative integration. Consequences for the Danish welfare state have been limited, yet significant within areas such as equal treatment, working conditions and health care. The future is predicted to turn the Danish welfare state towards the Continental model of social insurance.

Anders Lindbom

**The Swedish Welfare State in the 1990s.
What Can Denmark Learn from the Swedish Experience?**

The fundamentals of the welfare state are unchanged despite marginal reforms. Structural reforms were implemented in two policy areas: pensions and housing policies. Swedish labor market policies could not keep unemployment low during the recession of the early 1990s, but the employment rate has improved in recent years without causing higher inflation. The Danish reforms are not as radical as is often claimed, and they are hardly the decisive cause of the falling unemployment. Labor market policy cannot stop the effects of the business cycle on unemployment, but it can marginally affect the structural level of unemployment.

Christoffer Green-Pedersen

**The Danish Welfare State From the Brink of the Abyss
to Early Retirement Reform. An Outline**

Despite economic problems and other pressures for change, the Danish welfare state has changed relatively little over the last two decades. A number of benefits, for instance welfare service, improved in the 1990s. Cutbacks were, however, also implemented. By way of example, cash benefits related to the labor market such as unemployment benefits, early retirement benefits and disability pensions were retrenched in the 1990s. The introduction of active labor market policies and the expansion of occupational pensions in the 1990s also indicate changes in the basic principles of the Danish welfare state.

Vibeke Normann Andersen and Kasper Møller Hansen

Deliberative Democracy and the National Deliberative Poll on the Euro

Interest in the concept of deliberative democracy has increased rapidly over the past 10 years. The first Danish national Deliberative Poll included 364 representative Danish citizens. Over a weekend they debated Denmark's participation in the common European currency with each other, leading politicians and experts. Before, at the beginning, at the end, and three month after the Deliberative Poll, the participants were asked a number of similar questions regarding the euro and about the effect of deliberation and information. Information before and deliberation during the Deliberative Poll had a considerable effect on the participants' level of knowledge and attitudes. Furthermore, several characteristics of deliberative democracy were found in the setting of the Deliberative Poll, such as the influence of deliberation on opinion formation, mutual understanding and arguing based on common principles.

Søren Rishjerg Thomsen

**The Danish Triple Election: Electoral Swing,
Opinion Polls and Election Campaign**

As an exception in Denmark, the national election was held on the same date as the local council elections in communes and counties. This probably meant that the impact of the national swing on the local elections was greater than usual, to the benefit of the winning Liberal Party and to the disadvantage of the losing Social Democrats. At the national election, the several late opinion polls came close to the actual result, although with a similar bias across polls. An average of opinion polls has the same bias, but the change in this average during the election campaign suggests that a part of the victory for the liberals can be explained as a campaign effect.

Om forfatterne

Jørgen Goul Andersen, professor, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, koordinator for CCWS, Centre for Comparative Welfare State Studies, Aalborg Universitet. Arbejder med velfærdsstatsforskning, valgforskning, magt/demokrati/politisk deltagelse. Forfatter til blandt andet *Politisk forbrug og politiske forbrugere* (med Mette Tobiasen, 2001), *Democracy and Citizenship in Scandinavia* (med Jens Hoff, 2001), *Marginalisering, Integration, Velfærd* (red. med Per H. Jensen, 2001). E-mail: goul@socsci.auc.dk

Torben M. Andersen, M.Sc. (LSE), Lic.Oecon (Aarhus), Docteur en Sciences Economique (CORE), Institut for Økonomi, Aarhus Universitet. Har udgivet en række internationale publikationer i tidsskrifter og bøger om makroøkonomi samt international integration og velfærdssamfund. *The Future of the Welfare State: Challenges and Options for Reform in Comparative Perspective*, redigeret med Per Molander, udkommer på Cambridge University Press, 2002. E-mail: tandersen@econ.au.dk

Peter Abrahamson, lektor i sociologi, Københavns Universitet, mag.scient.soc. et lic.scient.adm. (ph.d.). Har publiceret komparative studier af velfærd og socialpolitik i EU, den sociale dimension, og fattigdom og social udstødelse. E-mail: Peter.Abrahamson@sociology.ku.dk

Anette Borchorst, lektor lic.phil., Institut for historie, internationale studier og samfundsforhold, Aalborg Universitet. Har især publiceret omkring køn, magt og beslutninger; køn og velfærdsstat i nordisk og europæisk belysning og EU's sociale dimension. E-mail: abo@i4.auc.dk

Anders Lindbom, lektor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Hans forskning har fokuseret på institutionel teori og velfærdsstatsreformer i især Sverige og Danmark. Nuværende forskning undersøger om velfærdsstatsprogrammernes varierende gennemsigtighed kan forklare, hvorfor nedskæringer gennemføres på nogle velfærdsstatsområder, men ikke på andre. Resultaterne er publiceret i *Scandinavian Political Studies* (2001:3), *Governance* (2001:4) og *Journal of European Public Policy* (under udgivelse). E-mail: lindbom@ps.au.dk

Christoffer Green-Pedersen, adjunkt, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Medlem af Center for Comparative Welfare State Research, Aalborg Universitet. Hans forskning har fokuseret på politiske partier og velfærdsstatsreformer i Danmark, Holland og Sverige. Har for nylig udgivet artikler i blandt andet *Comparative Political Studies* (2001:9) og *Journal of Public Policy* (2001:1). E-mail: cgp@ps.au.dk

Vibeke Normann Andersen, ph.d., cand.scient.ddm., MA, adjunkt, Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet. Primære forskningsområder er uddannelsespolitik og demokratiforskning. Er forfatter til blandt andet *Reformer i Folkeskolen*, Odense Universitetsforlag, 2000. E-mail: vna@sam.sdu.dk

Kasper Møller Hansen, cand.oecon, ph.d.-stipendiat, Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet. Primære forskningsområder er demokratiforskning og opinionsdannelse. Forfatter til blandt andet "Folkehøringen som ny demokratisk metode", *Metode & Data*, nr. 82, 2000. E-mail: kmh@sam.sdu.dk

Søren Risbjerg Thomsen, professor i statskundskab med særligt henblik på kvantitative metoder og edb ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Har publiceret om valg, økologiske analyser og politiske meningsmålinger. E-mail: srt@ps.au.dk.

34. årgang indeholder følgende temaer og aktuelle enkeltartikler samt anmeldelser

Den danske velfærdsstats muligheder og problemer

Jørgen Goul Andersen: Velfærd uden skatter. Det danske velfærdsmirakel i 1990'erne

Torben M. Andersen: Internationalisering og velfærdssamfund

Peter Abrahamson og Anette Borchorst: EU - en udfordring for den danske velfærdsstat?

Anders Lindbom: Den svenske velfærdsstat under 1990-talet. Vad kan Danmark lære av de svenska erfarenheterna?

Christoffer Green-Pedersen: Den danske velfærdsstat fra afgrundens rand til efterlønsreform. En oversigt.

Vibeke Normann Andersen og Kasper Møller Hansen: Deliberativt demokrati og den nationale folkehøring om euroen

Søren Risbjerg Thomsen: Tripelvalget 2001: Valgvind, meningsmålinger og valgkamp

Artikler uden fælles tema

Redaktionen har besluttet at øge antallet af frie artikler, dvs. artikler, der ikke er bundet sammen af et fælles tema. Årgangens andet nummer er planlagt til at indeholde 5 à 6 spændende artikler om hver sin politologiske problemstilling. Frem til 14. januar 2002 vil det være muligt at indsende artikelforslag til redaktionen med henblik på dette nummer. Desuden publicerer vi løbende 1 à 2 artikler uden for tema. Indsendte artikler bedømmes anonymt af to referees samt redaktionen. Manuskripter må ikke fylde over 7500 ord inklusive noter og litteraturliste og skrives efter retningslinjerne i *Politica*s skrivevejledning (www.ps.au.dk/politica).

Den tredje vej

I de senere år er udtrykket "Den tredje vej" blevet anvendt om en politisk kurs, som specielt Socialdemokraterne anført af det britiske New Labour er slået ind på. Det mere præcise indhold af denne kurs står ikke klart, ligesom der kan rejses tvivl om, hvor meget nyt, der er tale om. På den baggrund vil dette temanummer sætte den tredje vej til diskussion. Dels ved politisk-teoretiske betragtninger med udgangspunkt i den britiske case. Dels ved at undersøge om ensartede "tredje vejs"-udviklingstendenser kan opspores inden for konkrete danske politikfelter: skolepolitik, sundhedspolitik og velfærdspolitik.

Integration og institutioner i EU

Solid viden om EU er en mangelvare. Det gælder også analytisk funderet viden. Det er det ene udgangspunkt for temanummeret. Det andet er, at EU nok har sine egne træk, men at det som politisk institution lader sig studere med gængse politologiske teorier. Temanummeret demonstrerer det med en spatial analyse af afstemningsreglerne og deres betydning for samspillet mellem EU's institutioner, analyser af henholdsvis medlemslandenes interessevaretagelse (arbejdstidsdirektiv) og kommissionens rolle som policy-entreprenør i WTO-sammenhæng. Endelig er der en analyse af Nice-traktatens fastlæggelse af nye stemmevægte i rådet.

Abonnementspriser for 33. årgang:

Studenterabonnement	210,00 kr.
Normalabonnement	295,00 kr.
Institutionsabonnement	395,00 kr.
Enkeltnummer	100,00 kr.

Bestilling af abonnement eller enkeltnumre:

Indbetal beløbet på girokonto 5 04 51 93

Tidsskriftet Politica

c/o Institut for Statskundskab

Universitetsparken

8000 Århus C

eller pr. e-mail: Politica@ps.au.dk; telefon: 89 42 12 53

Efter bestilling kommer tidsskriftet automatisk med posten.

Husk tydelig afsenderadresse.

33. årgang af *politica* kan stadig fås:

Forfatninger mellem jura og politik

Mads H. Qvortrup: Indledning: Udkast til en teori om forfatningsændringer

Ditlev Tamm: Hvorfor skal grundloven revideres?

Jørgen Elklit: Bør folketingsvalgloven revideres?

Jan-Erik Lane: Konstitutionell politik - nytta och kostnad

Peter Kurrild-Klitgaard: Velstandens grundlov: Magtdeling, rettigheder og gevinstsøgning

Mogens Storgaard Jakobsen, Regin Reinert og Søren Risbjerg Thomsen: Afstemningen om den fælles mønt - social baggrund og holdninger

Rusland før og efter Putins magtovertagelse

Karin Hilmer Pedersen og Mette Skak: Rusland mod det tredje årtusinde

Karin Hilmer Pedersen: Rusland og retssamfundet

Mårta-Lisa Magnusson: Den russiske forfatnings(u)orden. Om sam- og modspillet mellem centralmagten og regionerne

Ib Faurby: Ruslands væbnede styrker i krise og krig

Mette Skak: Den demokratiske fred og Rusland

Rasmus Abildgaard Kristensen: Minoriteters krav om selvbestemmelse og det internationale samfund

EU, Danmark og ØMU'en

Karsten Skjalm: ØMU'en og den politiske integration efter den danske euro-afstemning

Jens Henrik Haahr: EU's legitimitetsproblemer. Deliberation og nationale interesser i den europæiske udviklingsproces

Reimer R. Nielsen: Efter Nice: Den europæiske forsvarsdimension og det danske forsvarsforbehold

Peter Riis og David Munis Zepernick: EU: En udfordring til dansk politik

Curt Sørensen: Fra sovjetologi over transitologi frem mod en komparativ og historisk politisk sociologi

Axel Hadenius: Ole Nørgaard: *Economic Institutions and Democratic Reform: A Comparative Analysis of Post-Communist Countries*, 2000

Hans Aage: Transition til demokrati og velstand

Frie artikler

Preben Bonnén: USA's planer om et missilforsvar og de politiske omkostninger i lyset af sikkerhedsdilemmaet

Gorm Rye Olsen: Offentlig opinion i Europa og udviklingsbistand til Afrika: er der en sammenhæng?

Anders Lundkvist: Demokrati

Kristian Sloth: Bristede illusioner i Afrikas mikrokosmos: Sudans mislykkede nationsdannelse

Ylva Norén Bretzer: Socialt kapital i tre akter

Politicas ph.d.-serie

Thomas Pallesen, *Health Care Reforms in Britain and Denmark: The Politics of Economic Success and Failure*, 1997, kr. 125,00.

Asbjørn Sonne Nørgaard, *The Politics of Institutional Control: Corporatism in Danish Occupational Safety and Health Regulation & Unemployment Insurance, 1870-1995*, 1997, kr. 125,00.

Lars Dahl Pedersen, *The Politics of Cost Containment in Public Services. Hospital Budgeting in Denmark, Germany, and the Netherlands, 1978-92*, 1997, kr. 125,00.

Jens Bejer Damgaard, *Styring og effektivitet: Organisering af dansk børneoplysning*, 1998, kr. 125,00.

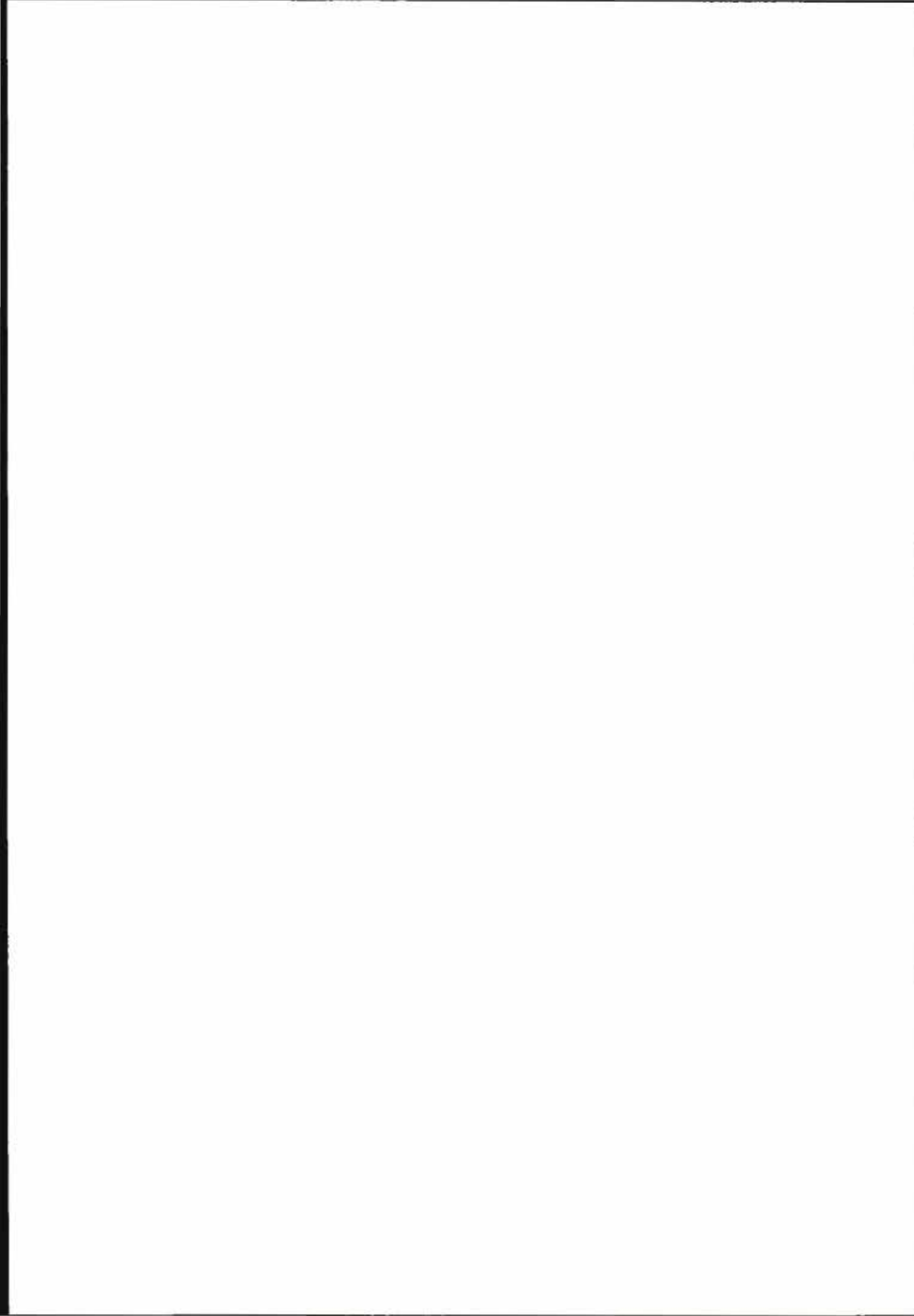
Iben Nathan, *When Poor People Participate. A Case Study of a Local Government Election in a Locality of Rural Bangladesh*, 1998, kr. 125,00.

Jens Blom-Hansen, *Studier i statens styring af den kommunale sektors økonomi*, 1998, kr. 50,00.

Aksel Vladimir Carlsen, *Socialdemokratismens muligheder og begrænsninger i det postsovjjetiske Rusland*, 1999, kr. 125,00.

Hanne Marlene Dahl, *Fra kitler til eget tøj - Diskurser om professionalisme, omsorg og køn*, 2000, kr. 125,00.

Lars Johannsen, *The Constitution and Democracy: The Choice and Consequence of the Constitution in Post-Communist Countries*, 2000, kr. 125,00.

34. årg. nr. 1 2002

politica

TIDSSKRIFT FOR POLITISK VIDENSKAB